

TÖÖVÕIMETOETUSE REFORM – kümnenäsi suurim muudatus sotsiaalvaldkonnas

TEKST KÜLLI URB

Valitsuse kavandata-
vast töövõimetusre-
formist hakkasime
esimesi sõnumeid
kuulma 2012. aasta algusest.
Muutuste vajadust põhjendati sel-
lega, et töövõimetus ja puudega
inimeste arv kasvab ja on oht, et sotsiaalkindlus-
tussüsteem ei ole jätkusuutlik. Samas siseneb süs-
teemi hulgaliselt inimesi, aga süsteemist väljub
väga vähe, mis tähendab, et väga paljud inimesed
jäävad tööelust eemale ja elavad toetustest.

haavatavamaks sihtgrupiks, kelle igapäevane toimetulek sõltub suures määras tänasest töövõimetus-
pensionist ja puudetoetusest. Kõik muudatused, mis nimetatud valdkonnas tehakse, peavad olema põhjalikult läbi kaalutud, arvestatud üleminekuaja ning pikemaajaliste mõjudega. Töövõimetuskindlustuse reformi saab pidada äärmiselt rakenduskriitiliseks reformiks.“

Töövõimetus armees

Valitsusparteid (Reformierakond ja IRL) leppisid 2011. aastal koalitsioonileppes kokku selles, et viiakse läbi eri- ja sooduspensionide reform; lubatakse luua ka tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustuse süsteem, mis motiveeriks nii tööandjaid kui ka töövõtjaid.

Meediast meelde jäänud militaarse alatooniga väljend „töövõimetus armees“ töövõimetus inimeste kohta ilmestab hästi seda, et tihti käsitletakse nii töövõimetus kui ka puudega inimesi ühtse rühmana, kusjuures taoline suhtumine ei ole omane ainult Eestile.

Rakenduskriitiline reform

Rakenduskriitiline reform on hinnang, mis anti valitsuse kavandatavale töövõimetuskindlustuse reformile Eesti Puuetega Inimeste Koja poolt läbi viidud analüüsi „Sotsiaalse rehabilitatsiooni, tehniliste abivahendite ja erihoolekande korralduse analüüs 2013“ sissejuhatuses. Vaatluse all olid töövõime hindamise seosed sotsiaalse rehabilitatsiooni, tehniliste abivahendite ja erihoolekandeteenuste korraldusega. Põhjaliku uuringu eessõnas rõhutatakse: „Puudega ja püsiva töövõimekaotusega inimesed on ühiskonnas üheks

Kes need töövõimetus inimesed siis on?

Tegelikult on töövõimetus hulgas väga erinevaid inimesi.

Need on just täisikka jõudnud puudega noored, esimene generaatsioon, kes on üles kasvanud kodudes, mitte institutsioonides nagu nõukogude ajal.

Need on meie iseseisvuseaja alguse tööelised mehed- naised, kes pidid elama üle traaatilise üleminekuaja ühiskonnas, ja keda ajakirjanik Alo

Lõhmus iseloomustas 18. juuli Maalehe artiklis „Laulev revolutsioon – uus vabadussõda?“ järgmiste sõnadega: „Inimesed, kes on selles sõjas kaotanud kui mitte just elu, siis tervise, hambad, töökoha ja perekonna, ei taju end sõjaohvritena vaid luuseritena; nad asetavad süü ebaõnnestumise pärast omaenda õlgadele, ning ühiskondlik arvamus nõustub nendega.“

Nende hulgas on ka osa Narva Manufaktuuri 500 naisest, kes kaotasid massilise koondamise tagajärjel töö, kuid kes olid aastaid töötanud väga kehvades tingimustes ja kaotanud seetõttu tervise.

Need on lii kluses vigastatud, sõjas sandistunud või tööõnnetuste tagajärjel tevise kaotanud, palju on ka vaimsete probleemidega inimesi.

Niisiis meie inimesed!

Enamus nendest inimestest või nende lähedastest on töötanud, maksnud makse ja toetunud teadmisele, et kui juhtub õnnetus, on ikkagi mingigi ellujäämisvõimalus olemas. Lubab seda ju meie põhiseaduski.

Eelmise aasta lõpul WHO (maailma tervishoiuorganisatsioon) puuetega inimesi käsitlevas raportis toodi välja, et puudega inimeste hulk elanikkonnast arenenud riikides on reeglina kuni 12% ja arenguriikides kuni 15% elanikkonnast. Eestis on puuetega inimeste arv elanikkonnast 10% ehk siis 134 000 inimest. Väga suur hulk neist on vanaduspensionäre (56%). Tähelepanu väärrib ka asjaolu, et töövõimetus ja puudelisus ei lange alati kokku – kõigil osalise töövõimetusga inimestel ei ole puuet.

Töövõimetuspensioni saajad oli 2013. aasta alguseks 98 000, 2020. aastaks on prognoositud tõus kuni 176 000 inimeseni, kellel on töövõimetus, kui sama meetodiga jätkatakse. Uue reformi teostumisel oleks prognoos 2020. aastaks 80 000 töövõimepensioni saajat.

Töövõimetus versus töövõime

Töövõimetuspensionäridest töötab praegu kolmandik. Ligi 63 000 inimest, kellele on määratud töövõimetusprotsent, ei tööta ja elavad väiksest pensionist.

Selleks, et saada teada inimese võimest töötada, hakatakse töövõimetus asemel määrama inimese töövõimet. Töövõime määramisega hakkab tegelema Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet (SKA) hooleks jäävad need inimested, kellel Töötukassa on tuvastanud töövõime puudumise.

Töövõimet hakkab tuvastama Töötukassa juhtumikorraldaja pere- või eriarstilt saadud informatsiooni põhjal, vajadusel teeb ta koostööd ka töötervishoiuarsti ja rehabilitatsioonimeeskonnaga.

Osalise töövõime tuvastamisel pakutakse inimesele erinevaid tööturu- ja rehabilitatsiooni teenuseid, mis toetaksid inimese tööle minemist.

Töövõime hüvitise saamine viiakse sõltuvusse sellest, kas inimene osaleb tööturu meetmetel s.t käib koolitusetel, kursustel, rehabilitatsioonil.

Hetkel ei ole küll kuskil võimalik tutvuda sellega, kuidas täpselt töövõimet tuvastama hakatakse ja mis see töövõime ikkagi siis on. Tervis on ju töövõime ainult üks komponent.

Kas anda näljasele õng või kala?

See, et osalise töövõimega inimestele on kavas hakata pakkuma Euroopa struktuurfondide toel mitmesuguseid teenuseid ja rehabilitatsiooni, on igati tervitatav; samuti see, et nagu inimene on pöördunud Töötukassasse, hakkaks ta kohe saada teenuseid ja rehabilitatsiooni (ei ole vaja oodata töövõime või puude määramist), et inimene läheks võimalikult ruttu oma endisele tööle tagasi või lähtuvalt allesjäänud töövõimest uuele tööle s.t maksumaksja staatusesse.

Selline süsteem tundub mõistliku ja teostatavana vaadates linnast, eriti Tallinnast, kus töökäsi vajatakse, aga kuidas hakkab see toimuma kohtades, kus on suur tööpuudus? Ka tööandjate keskliidu jurist Marek Sepp tõdes 17. mail 2013 Postimehes: „Reformiidee on ilus, aga kui töövõimetu või puudega inimene elab piirkonnas, kus töökohti pole ega tulegi?“

Niisiis kas on eetiline pakkuda näljasele õnge, kui teame, et tiigis ei ole ühtegi kala või kala kättesaamise võimalus on minimaalne? Kui kauaks jäävad need inimesed Töötukassasse aktiivsuspõhjustega, mis vajab palju ressursi nii ühiskonnalt kui ka inimeselt endalt? Kui palju selliseid inimesi on?

Reformi ajakava

Poolteist aastat on aega atra seada, et Töötukassa oleks valmis hakkama hindama esimeste esmakordselt töövõimet määrata soovijate töövõimet, osutama esmakordselt töövõimet hindama tulnutele tööturuteenusid - aitama neil inimestel otsida tööd, tegema koostööd töötervishoiuarstide,

rehabilitatsioonimeeskondade, abivahendispetialistide ja tööandjatega.

Plaani järgi sisenevad esimesed kliendid Töötukassasse lootusrikkalt 1. juulil 2015. Kuni 1. jaanuarini 2016 määratakse töövõimetust ikka SKAs ja vanaviisi, nii et need, kellel töövõimetus pension määratud, pöörduvad Töötukassasse siis, kui nende töövõimetuse tähtaeg lõpeb.

2020. aastate keskpaigaks peaksid kõik senised ja tulevased töövõimetus pensionärid olema muutunud Töötukassa klientideks s.t on end arvele võtnud töötuna ning hakkavad saada töövõime toetust. Kui neil on tuvastatud töövõime langus, on neil loomulikult kohustus teha koostööd Töötukassaga. Töövõimetoetust saavad ka need, kes õpivad ja on alla 30-aastased või käivad tööl, aga nende palk ei ületa teatud summat.

Mis saab puude määramisest ja riiklikust sotsiaaltoetusest, mis kompenseerib puudest tingitud lisakulutusi igapäevaelule ja rehabilitatsioonile?

Nagu selgub reformi kavast, puude määramist ja sotsiaaltoetuse maksmise korda esialgu ei muudeta. Pärast põhjalikumalt analüüsi kaalutakse võimalust see viia Töötukassa pädevusse.

Kokkuvõtteks võib öelda, et muudatus puudutab väga paljusid inimesi - mitte ainult töövõimetuse ja puudega inimesi, vaid ka nende pereliikmeid, kohalikke omavalitsusi, arste, rehabilitatsiooni ja abivahendite alal töötajaid ja muidugi tööandjaid ning neid inimesi, kes hakkavad erivajadustega inimestega koos töötama.